

השְׁלֵמָה הַסְדָּרָה הַמְבַקֶּשֶׁת בְּכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל! "שִׁבְתַּי טִישׁ" כִּרְךָ ה' יֵצֵא לְאוֹר ב"ה

גיליון מס' 327
שנה 6

ימי החנוכה תשע"ט

שִׁבְתַּי טִישׁ

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות * פנינים ופרפראות * מדות והליכות *

פנינים

מצוה להניח גרות חנכה סמוך לפתח, מזוזה
מזמין ונרות משמאל, ונמצאו שלש מצות
יחד, פי האדם הנכנס לובש ציצית עליו,
וראשי התבות שלהן צמח - ציצית, מזוזה,
חנכה, ובזכות זה נזכה לצמח דוד. (בן איש חי)

לא תסור מן הדבר אשר יצדו לך ימין ושמאל,
בגימטריה מצות מזוזה בימין ופ"ח גרות חנכה
להניחן שמאל, שהן נ"ד גרות חנכה ובגמטריה
נ"ד למעלה בדברי הקדשת לוי. (קול אמונים)

נוהגים לזמר בחנכה מזמור שיר חנכת הבית
לדוד. ראשי התבות מזמור שיר חנכת הן
מש"ח, שהן ראשי התבות מילה, שבת, חדש,
שאותן רצו היונים לבטל. (החיד"א)

מזמור שיר חנכת ראשי תבות משיח, וראשי
תבות מדליקין שמונת ימי חנכה. (נור יוסף)

ולא שמחת אויבי ראשי תבות שבת, מילה,
חדש, תמיד, שה' לא שמח את האויב לבטל
מצות אלו, אלא ותאזניי שמחה, ראשי תבות
שבת, מילה, חדש, הדלקה. (חנוכת הבית לדוד)

חנכה ראשי תבות: חזקו נגידים והרנינו כל
הידידים, חסין גאור וקדוש פתר היהודים,

חלץ ניניו והצילם בנס הנפרדים, חי נורא
ואדיר ברת היונים, חילות נפלו וטמאו כל
השקמים, חשמונאי נצחום ומצאו פד הקטנים,
הותמו נגר ובו כשעור היום, חשוף נסו
והדליקו בשמונה המסומים, חשו גבונים
וקבעו פדי חפה, חשבון גרות ושקמים בשבירת
חפה, חולקים גדיבים ומתוכחים פיצד

ההתחלה, ח' גרות ופוחת כל הלילה, חד נר
ומוסיף כל הלילה, חכמים נשאו ונתנו פמאן
חלכה, חד נר והלכה בבית הלל. (גאון צבי)

נס בגימטריה 110, פלא בגימטריה 111,
שהפלא גדול מן הנס, שהוא מהלך העולם
בקביעות ואין איש שם על-לב לגלות את
הפלא בהנהגת הקב"ה בעולמו. (נור יוסף)

ימי החנכה בכסלו וטבת, שהם בגימטריה 527
כמנין בהעלתך את הנרות. (שערי נסים)

ותתפלל חנ"ה - חנכה, נר הבדלה, שפך

ספורים

באחד מימי החנכה, ישב החסיד רבי הירש בר מגרובויץ, מתלמידיו של
רבי מנחם מנדל מקוצק, ואמר: "מצונו נגר חנכה מחלקת בין בית שמאי
ובית הלל, אם הוא פוחת והולך או מוסיף והולך, והלכה בבית הלל
שמדליקים ביום הראשון נר אחד ומוסיף והולך עד שמונה ימים. אך ידוע
מה שמונב בספרי המקובלים, שלעתיד לבוא תקבע הלכה בבית שמאי,
ויש כאן תוכחת מוסר לבני האדם בעולם הזה. בנהגו שבעולם, שפכל
שהאדם מזקין יותר הריהו נעשה מקבד יותר בעיני עצמו ובעיני אחרים,
וקח את עצמו פלמאן זקן וחסיד בר דעת, אולם לעתיד לבוא, בעולם
שפכלו אמת, יגלה האדם שלא היה מוסיף והולך, אלא להפך פוחת היה
והקל, ופכל שהזקין יותר, כך ירד והלך במדרגותיו".

ישב פעם רבי אהרן מקרלין בעל "בית אהרן" עם חסידיו, והפליג בשבחים
של ימי החנכה. נענה אחד מחשובי החסידים ושאל: "מדוע השתבחו ימי
החנכה יותר מפל המועדים? והרי נר חנכה מצוה למטה מעשרה?" השיב
הרבי ואמר: "כונת חז"ל באומרם נר חנכה למטה מעשרה, לא התכוונו
חלילה לומר שאור נר חנכה והארתו נמוך הוא ופוחת משאר המצות, אלא
אדרבה, אורו חזק ומאיר כל כך, עד שפכחו לגרש את החשכה גם
במקומות המזוכים ביותר".

"למה נחשב נס חנכה בנס האחרון בתולדות עם ישראל? שאל פעם
ה"שפת אמת" מגור, ובאר: "מפני שהקב"ה גלגל את הנס הזה בימי בית
המקדש השני, טרם יצאנו לגלות המרה והארקה שעד עתה לא נושענו
מפנה, כדי שיהיו לנו שביבי אור שיאירו את דרפנו ויפיקו נגה בכל אשר
נפנה גם בחשכת הגלות האיקמה".

מבאר היה רבי ישראל מטשורטקוב, את הנפסק בשלחן ערוך: "כל התופס
נר חנכה בידו ועומד, לא עשה כלום", כי מי שאיחז נר חנכה בידו והוא
בבחינת עומד, שאינו מתעלה ומתרום עם המצוה, לא עשה כלום, ואין
בעשייתו שום ערך, שכן אין עקרה של המצוה הדלקה בלבד, אלא לרומם
את לבו ורוחו של המדליק ולקרבו לאביו שבשמים".

פקה מחסידיו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב, ישבו פעם בבית המדרש
ושוחחו ביניהם. לפתע נכנס רבי לוי יצחק ושאלם על מה הם משוחחים,
אך מפיון שדברו בענינים של מזה-בבד, התבישו לספר לו את חכן שיתחם.
לאחר שהפציר בהם שוב, נאלצו לספר לו ששוחחו ביניהם על עשירותו
הגדולה של הגרף פוטוצקי, שבכספו הרב מרשה הוא לעצמו את כל
תענוגות העולם הזה, עד שביום קיץ אחד חשקה נפשו להחליק במזחלת
כעין השלג, ולשם כך פזר מאות שקי סכר והחליק עליהם במורד ההר.
פנה רבי לוי יצחק ושאל את החסידים: "אמרו נא לי, האם הגרף מדליק
גרות חנכה? תמחו הנוכחים לשמע השאלה, שהרי גוי הוא הגרף, והרבי
אמר בפסקנות: "אם כן, אין לו שום טעם בתענוגי העולם הזה!" ספור זה
נהגו אדמו"רי בית רוזין לספר לעתים בעת הדלקת גרות חנכה, כדי
להשריש בלב החסידים את התענוג הצרוף בקיום מצות ה'.

היה היה

מנורת הזהב והנר בעיר

ערב הנגפה, האדמה מכסה בלה בשלג צח והלכן נראה מלא העין. בימים סגריריים כאלו, מתכנסים אנשים מן הישוב בבתיהם ומסתתרים מהקר העז, אלא שעתה החלו הדרכים להיות שוקקות חיים. בזה אחר זה הגיעו עגלות הרף ותומות לשנים ושלשה סוסים, ועליהם יושבים יהודים עטופי פרוות, דחוקים וצפופים, ופניהם מועדות אל ביתו של הצדיק, כדי לשהות במחצותו בהדלקת נר ראשון של הנגפה. מדי שנה היו נוהגים חסידים רבים אל הרבי, אולם השנה היו האורחים פי שבעה מונים מקעבר. מקרוב ומרחוק נהרו המונים אל העירה הקטנה בה התגורר הרבי, לאחר שהבשורה על המנוחה החדשה שהרבי מתכונן להדליק בה את נרות הנגפה, הגיעה לאזניהם. מנוחה זו היתה פליטה יפי מעשה אמן. דומה היתה למנוחה של בית המקדש, אלא שקנים היו בה שמונה פסמונת ימי הנגפה, פרט שהבדיל בינה לבין המנוחה המקדשת שבעבודת הכהן הגדול, שכדמותה אין לבנות. אף מנוחה זו היתה עשויה זהב, מגלפת ומפתחת פתוחים נאים להפליא של הפרות שגשגבה בהם ארץ ישראל, שני אריות מחזיקים בכפותיהם ציבי שמן, ובעיניהם משבצות יהלומים שהפיצו זרחי אורה. על המנוחה החדשה, שקדו מספר אמונים ידועים במשך זמן רב, וכשפיטמו את מלאכתם, גמרו עליה כל הרואים את ההלל ונמנו ואמרו כי אין פמחה בכל הארץ.

הנגיד ר' זלמן, הוא זה שיזם את הכנת המנוחה המיוחדת והיזל זהב מפיסו למענה, לאחר נס גדול שארע עמו. שנה אחת קדם לכן, באחד מימי הנגפה, עשה ר' זלמן את דרכו לרגל מסחרו, באניה גדולה שפניה היו מועדות לעיר איסטנבול הגדולה. באמצע ההפלגה, פרצה סערה גדולה בים והאניה חשבה להשבר. שכב ר' זלמן על קרקעית הספינה, ובלבו תפלה חרשית לאבינו שבשמים שיצילנו מרדת שחת. לפתע התנער ונדר בקול רם: "אם יהיה אלקים עמדי ויחזירני בשלום לבית אבי, מבטיח אני לכבד את ה' באריות ולהכין מכספי מנוחה מפארת, בה ידליק הרבי את המנוחה בפרסומא נסא ובהדור מצוה". תפלתו של ר' זלמן התקבלה, והוא עמד בדבורו וקימה כמלאה ואף מעבר לכך. כאשר הובאה המנוחה לביתו של הרבי, היה ר' זלמן מלא דאגה ובעתה שקא ידחה הרבי את מנחתו, כי מעודו היה מסתפק במעט, אולם פשהביט הרבי במנוחה המפארת שלפניו וראה את יפיה הנדיר, קבל במאור פנים את המנוחה והפליג בשבחו של ר' זלמן שמתנאה הוא מאד במצותו.

בפאתי העירה עמד בית קטן ונמוך, שהיה אז מכסה בלו בשלג צח. בבית זה התגורר בנימין בנייש, יהודי פשוט ותמים, שלא זכה ללמד תורה בנעוריו והרפתקאות שונות עברו עליו בימי חייו. חוטב עצים היה בנייש, וקומתו ארוזים. בלבושו היה נראה כנכרי, ועל-פן היה מכנה פני בני העירה בכינוי 'בנייש גוי'. באותה שעה שהעגלות עברו על פני בקתו של בנייש, עמד זה וחוטב עצים בחצרו כדי להכניס להסקת התנור בביתו. 'בנייש' קראו אליו כמה מצעירי החסידים בעת שישבו על העגלה, "אל תשפח שהיום בערב מדליקים את הנר הראשון של הנגפה". בנייש הרים את עיניו התמימות ועקב אחר העגלות שעברו לפניו, עד שנעלמו מעיניו.

ליל הנגפה בבית הרבי. עיני הנאספים לטושות אל המנוחה המרהיבה שנגלתה לנגד עיניהם כמלאה תפארתה, ויפיה היה גדול יותר ממה שתארו לעצמם בשעה שענין המנוחה החדשה נודע להם. הנאספים עמדו צפופים והמתינו לכניסת הרבי, שעתיד להכניס את הנר הראשון של הנגפה, לאחר ברפת 'שהחיינו' על שזכינו להגיע הלום ועל המנוחה החדשה, וכשנגנס הרבי היה דומה בעיני חסידיו ככהן הגדול שעומד להדליק את המנוחה בבית המקדש. שעה ארפה נמשכה עבודת ההדלקה, שקדמה לה הכנה ראויה למצוה, ולאחריה התכנסו החסידים יחד ונתנו קולם בשיר וזמר, פשהם מזמרים את פסומוני הנגפה ומאזינים לדברי תורה ויראה מפי רבם.

לאחר שעה ארפה, יצא הרבי לפוש מעט מחוץ לבית, ושאר לקרבו את האויר הצונן והעלול שהשלג הביא עמו. שקע הרבי בהרהורי, כאשר תחלה היתה דעתו נוחה עליו. מנורת פאר כזו לכבודה של מצוה, בנוכחות קהל רב לפרסום הנס, אין זה דבר של מה בכך, אולם דבר-מה נקר כמחוזה ולא נתן לו מנוחה. משום מה קש הצדיק, פי הדלקתו של מאן דהו בעירה התקבלה לרצון יותר ממנו בשמים, נרו מבהיק יותר, בוקע וקיעים ומקדים את מנוחתו המפארת עם ההכנה הגדולה, אך אין הוא יודע מיהו בעל הנר הלזה. לפתע, ראה הרבי מרחוק נצנוץ של אור באפלת הלילה. החל הרבי לפסע בעקבות האור, חרש-חרש הלך ובוסם בשלג העמק, עד שהגיע לקצה העירה ויצא הימנה אל היער הסמוך. והנה רואה הרבי את 'בנייש גוי' עומד ליד חרשת עצים, לפני תקוע בארץ גדם עץ שבוער באש, והוא עזמו עומד ומביט בנר בתמימות כשהוא מוחא פנים ומפזם לעצמו משירי הנגפה. "מה מעשיך פה, בנייש?" שאל הרבי, והלה השיב בקול מתחטא: "עברו חסידים ליד ביתי והזכירו לי כי הערב ליל הנגפה. לקנות נרות לא עלה בידי, ולכן יצאתי אל היער, בקעתי עץ והדלקתי לזכר הנס שנעשה לאבותינו". ידע הצדיק, כי תמימותו וטהר לבו של בנייש עלתה לו, ונר הנגפה שלו האפיל על מנורת הזהב שלו והתקבל לרצון לפני אדוני-כל.

מאורות

רבי יעקב עטלינגר בעל "ערוך לנר"

ליום ההולוא כ"ה בכסלו, ליל נר ראשון של הנגפה, תרל"ב

מגדולי התורה באשכנז ומשומרי גחלת ההקדות הצרופה, אשר ספריו הפכו לנכסי צאן ברזל בעולם התורה. כפי היה בכל חררי תורה בנגלה ונסתר, והיתה לו ידעיה גם בהקמות כלליות. קבל מפי גדולי דורו, והיה גולה למקום תורה. הרביץ תורה לרבים ולישיבתו נהרו המונים, בהם מגדולי הדור הבא ומגניה של יהדות גרמניה. בשנת תקצ"ו התמנה לרבה של העיר אלטונה, שהיתה העיר היהודי בצפון גרמניה שלא היוקמה בה קהלה רפורמית. עמד בגאון לשמירת גחלת התורה בגרמניה ולחם בכל עז במהרסי הדת. לשם כך יסד את כתב העת "שומר ציון הנאמן", בו הגן בלהט על מסרת התורה והקחה את שניהם של הרפורמים ושהפיהם. ענתתו נכרת מתשובותיו, ואף בצוואתו בקש שלא יכתבו עליו שהיה צדיק ועל קברו לא יאריכו בשבחי אלא יזכירו את שמוט ספריו. רבה הנודע של ירושלים רבי חיים זוננפלד, שהתגורר בדירת 'בית יעקב' בשכונת פתי מחסה בירושלים העתיקה, תרומת מעריציו של רבי יעקב, היה מצוץ מדי שנה את יום פטירתו גבר ראשון של הנגפה, והיה מצוץ את העבדה שמספר ספרי "ערוך לנר" על מסכתות הש"ס הם שמונה כמנין נרות הנגפה, ומן השמים הביאו אותו לקרא בשם "ערוך לנר", לרמוז על יום פטירתו בו נערכה נר נשורת ועלתה לישיבה של מעלה. בהקדמתו כותב, שאת שם הספר קבע, כדי להקים נר צדון להוריו התמימים שגדלוהו מלך שעשועים בין י"א צאצאיהם.

יוסיף דעת

הפיט המפורסם בני פיטי חנוכה, הוא "מעוז צור ישועתי" שהתחבר לפני כ"ה 800 שנה. שם המחבר הוא מרדכי, ומוהים אותו עם רבי מרדכי ב"ר יצחק הלוי, שמוצאו מאיטליה והשתקע במנצא שבאשכנז, וש אמרים שהוא משתייך למשפחת הפיינים המפורסמת משפחת קלוגימוס. אחרים מוהים את המחבר עם רבי מרדכי ב"ר הלל כהן מנירנברג בעל ספר 'המרדכי' שנהרג על קידוש ה', אך מחבר הפיט קדם לו במקצת. הפיט נכתב בסגנון משורי ספר הקדמונים, בהם הדלתות והסוגים מתחרזים לעצמם, וראשי הבתים יוצאים אקרוסטיכון של שם המחבר מרדכי חז"ק. משקלו הברות דקדוקיות בצלע, והשוואים והחטפים נחשבים כיתד ולא כהברות משלהם. הבית הראשון הוא מעין הקדמה של הודיה לקב"ה ותפילה לתקומת בית המקדש. הבית השני עוסק בגלות מצרים, השלישי בגלות בבל וחורבן בית ראשון, הרביעי בנס פורים ומגילת אסתר, והחמישי בנס חנוכה ולכן מנגנים פזמון זה בעיקר בימי חנוכה. הבית השישי עוסק בגלות אדום והכוונה לדת הנוצרית, ויוצא אפוא שארבעת הבתים עוסקים בארבע הגלויות לפי הסדר: בבל, פרס, יון ורומי. בית זה נשמט בסידורים רבים בעקבות הצנוחה הנוצרית, מפני שיש בו רמז ותפילה למלכות של פרידריך הראשון מלך גרמניה, המכונה פרידריך ברברוסה 'אדום הזקן', שארגן את מסע הצלב השלישי, ובדרכם ערכו הצלבנים פרעות בקהילות אירופה, וכניו מרומז בתיבות "דחה אדמון בצל צלמו". יש סידורים בהם החוללה השורה של "קום נקמת דם עתידך מאומה הרשעה", בתיבות "עשה נא למען שמך להיות לנו תשועה", כדי שלא לעורר את חמת זעמם של הנוצרים. יש מביאים ראה מכאן להיפך, שבמקור היה השיר רק בן חמישה בתים, והבית השישי היתוסף לו בתקופה מאוחרת יותר, ואין קשר אפוא בין הדברים לבין פרידריך מלך גרמניה. הראייה לכך היא מהעובדה, שהבית לא מופיע ברוב הסידורים הקדמונים.

המנוחה העתיקה שהשיבה את בעליה

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש

אמר חז"ל נר הנקה אסור להשתמש לאורה. ויש לומר, שהטעם הוא משום שלא יהיה אחיזה לסטרא אחרא מהנאת העולם הזה בנרות הללו. והוא על דרך המבאר באור החיים הקדוש פרשת שמני, כי בארצות המערב שנהגו לאכל החגבים, מדי שנה בשנה היו הארבה והחגב משיחיתים את יבול הארץ, וימים שאסר להם לאכלה לא נמצא יותר חגב אחד בכל גבול הארץ החיא. והוא מטעם הנזכר, כי אשר אכלו ישראל את החגבים ונהנו מהם, היה לסטרא אחרא שליטה להרע להם, ועל ידי הבדלה מהם נתפרשו ונבדל מהם כחם. וכן הוא בגר הנקה, שצריך לפרש שלא ליהנות מנרות החגבה בדרכי התשמיש וההנאה מהעולם הזה, ועל ידי כך לא יהיה שליטה לסטרא אחרא לאחוז בהם ובאדם הגדול, כי קדש הם. (תפארת שלמה)

ונפלו איביכם לפניכם לחרב (ויקרא כו. ח) - אומר לחרב, פרוש תהיה נפילת האיובים לפני עם ה' קשעור הנפילה אשר תהיה מהחרב. ובדרך רמז ירצה על דרך אומדן במעשה נס בני חשמונאי, שראו מלאך שולף חרב נגד האיוב והוא מה שרמזו באמרו **ונפלו וגו' לחרב**, פרוש, הנשלק מהמלאך:

ומשנאיו מן יקומו (דברים לג. יא) - אומר מן יקומו לדבריהם וזכונם לברכה, שנתנבא על מלכות יון שעתידה לכל ביד חשמונאי, לזה אמר **ומשנאיו מן יקומו**, פרוש, אפלו מן הזמן עצמו שתהיה להם לשונאים קומה וישראל שפלים, בזמן עצמו מחץ מתנים קמיו וגו', וכן היה, ודבר זה היא הצלחה בנס ופלא:

דברי הימים

בית המקדש השני עמד על תילו 420 שנה. הוא נבנה בשנת ג'ת"ח בידי דורבבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק הכהן, ותקופתו מחולקת לארבע תקופות. 34 שנה תחת שלטון הפרסים, 180 שנה תחת שלטון יוון ובסופם היו הגזירות נגד תורת ישראל שנמשכו 52 שנה, לאחר מכן מלכות בית חשמונאי במשך 103 שנה, ובסוף מלכות בית הורדוס גם היא 103 שנה, סך הכל 420 שנה.

לאחר בניית בית המקדש השני, עלה עזרא הסופר לירושלים ואחריו עלה גם נחמיה בן חכליה, וכן אנשי הכנסת הגדולה, בהם אחרוני הנביאים חגי זכריה ומלאכי, וכן דניאל, חנניה מישאל ועזריה, מרדכי בלשן ועוד. בשנת ג'תמ"ב, פגש שמעון הצדיק שהיה משיירי הכנסת הגדולה, את אלכסנדר מוקדון, שבא עם צבא יוון, בהיותו בן 19 שנה בלבד, וכבש את ירושלים מידי כורש הפרסי. מלכותו של אלכסנדר מתחילה בשנת ג'תמ"ח, אלף שנה לאחר יציאת מצרים, ומאז מתחיל מניין השטרות, ולשיטה אחת בשנת ג'ת"ג וסימנך ג'ג"ת ביתן המלך.

לאחר מות אלכסנדר מוקדון בגיל 32, התחלקה ירושתו לארבעה חלקים, ושלטון יוון נמשך בארץ 180 שנה. לאחר הגזירות הקשות בזמן אנטיוכוס אפיפנס, ניצחו החשמונאים המעטים את הרבים, ונתן ה' טמאים ביד טהורים והחזירו עטרה ליושנה.

מבית חשמונאי מלכו: יהודה המכבי, יהונתן, שמעון, יוחנן הורקנוס שיצא לתרבות רעה, אריסטובולוס, אלכסנדר ינאי גיסו של שמעון בן שטח, אשתו אלכסנדרה שלומציון המלכה, אריסטובולוס ואחיו הורקנוס שנלחמו ביניהם, ואנטוניוס. לאחר מכן מלך הורדוס ושולטתו עד חורבן ביהמ"ק השני.

בין תושביה הנכבדים של העירה סרנטש שבמחוז הנגריה, היה ר' זלמן, שזכה לתורה וגדלה במקום אחד. חשוף בנים היה רב שנותיו, ורק בערב ימיו זכה ונולד לו בנו היחיד חיים חיקל, אף מאז התהפך עליו הגלגל והוא החל לרדת מטה-מטה. תוך זמן קצר, נעשה ר' זלמן עני וחסר-כל, והתנחם מיגונו בבנו שהיה יקר בעיניו כבבת עינו. לא זכה חיים חיקל הקטן ליהנות זמן רב מהוריו הזקנים, וכעבר עשר שנים מלדתו התייתם משניהם בזה אחר זה, ונותר לבדו ללא קרוב וגואל. טרם פטירתו, נפרד ר' זלמן מבנו היחיד וספר לו את תולדות חייו. "דע לך שלפנים הייתי עשיר גדול, אלא שמן השמים גלגלו את מזלי. מפל רכושי נותרה לי רק מזכרת אחת לפלטה, והיא מנוורת כסף שידישתי מאבותי, עליה שמרתי מפל משמר גם בזמנים הקשים ביותר. מבקש אני גם ממך לשמור עליה כל ימך, ותפילתי שהיא תאיר את חייך באור התורה והמצוות".

חיים חיקל היתום התגלגל בבתי בני העירה שרחמו עליו, אולם ביגונו התקשה ללמוד ונפשו כמקה אל המרחבים הירקים שמחוץ לעירה. מיטיביו מסרוהו אפוא לידי נגר ממחה כדי שילמד אמנות שתוכל לפרנס את בעליה, והוא הצטיין בלמודיו עד שנעשה בעצמו לנגר ממחה. לימים, לאחר שהגיע לפרק 'האיש מקדש', נשא חיים חיקל אשה ובעקבותיה עבר לעירת מגורייה. עברו כמה שנים וחיים חיקל התקשה לפרנס את משפחתו, שהתברכה כבר בכמה זאטוטים, והתחרות בינו לבין הנגרים האחרים באזור היתה לו לזרא. חסכוניותו יזלו תוך זמן קצר, ובגלית בררה נפרד מבני ביתו ויצא לדרבן כדי לשנות את מזלו. תחלה נסע לעירת נסע לעירת הדרתו, שם פנה מיד אל בית העלמין המקומי והשתטח על קברות אבותיו, ומשם המשיך בנדודיו על פני ערים שונות ברחבי המדינה, פאשר הוא מתרחק יותר ויותר מאזור מגוריו.

לאחר תקופה ארבה של נדודים, בהם לא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, מצא חיים חיקל את עצמו בצרפת הגדולה, שם קנה למצא מנוחה ולהתפרנס בכבוד. לא ארכו הימים, והוא נחם על ביאתו לצרפת, שכן גם שם העלה בידו חרס וכל מאמציו היו לריק. הוא התקשה בשפת המקום ובארחות חייהם של תושבי המדינה, ומרב יאוש וצער נתן בפוס עינו ואת כספו המעט שהצליח להרויח היה מכווץ על הספה הקרה. בימים הבאים, הבחין בו בעל בית המרוחז והכיר בעדינותו וישרותו, ולכן הציע לו לעבד במקום ולשירת במסירות את הלקוחות, ששמתן שכרו בצדו. מהר מאד הסתגל חיים חיקל למקצועו החדש, ויחד עם כך שכח את עברו, נתק את קשריו עם משפחתו, ויף את אלקיו ועמו הזיז והשליך מאחורי גוו.

כל אותה תקופה, ישיבה אשתו המסורה והמתונה לקבל את חיים מפעלה שעזב אותה לאנחות, אף לשוא. מאמצים רבים עשתה האשה כדי לעלות על עקבותיה של בעלה, אף לא היה בידה אף קצה חוט כדי לדעת היכן לבדק אחריו. יום אחד נודע בעירה, פי בנו הבכור של ה"דברי חיים" מצנו, רבי יחזקאל שרא משינובה, מתבונן לבקר בעירה, לאחר שהזמן על ידי הרב דמתא לרגל חתנת בנו. כמעט כל בני העירה יצאו לקבל את פני הצדיק, אולם אשתו של ר' חיים חיקל נותרה בביתה מרב עצבונה ושררון לבח. אחת משכנותיה ששמה לבח להעדרותה, הפצירה בבעלה להכנס אל הרבי ולהזכיר את שכנותם השבורה לדרב ישועה ורחמים, וכשהרבי שמע את הספור שלח עם השכן צרור כסף בעבורה כדי לכלכל את הוצאות ביתה. כשהגיע צרור הכסף לביתה של האשה, פרצה בכבי והלכה לבית הרבי ששדמעתה על-לחיה: "מהבצע לי בדםים?" אמרה, "האם הכסף יכול להיות תמורה לבעלי? מבקשת אני שהרבי יפעל בשמים שהוא יחזיר לביתו". שמע זאת הרבי, החריש מעט ולבסוף אמר: "הנה מתקרבים ימי הנקבה, ומבקש אני ממך להוציא את המנוחה העתיקה שבעלך קבל מאביו. במנוחה זו הדליקי מדי לילה את נרות הנקבה, וביום השמיני עמדי על המשמר שהנרות ידלקו כל הלילה, ואם יאזל השמן מהרי הדליק נרות חדשים שיאירו את חשכת הלילה וידלקו עד שיאור היום".

באחד הימים, ירד חיים חיקל אל מרתף היין שבבית המרוחז בפריז, ולפתע שמע קול פסיעות מאחוריו. בהלה אחזה אותו, ולחרדתו ראה מאחוריו איש זקן שמביט בו בעינים חודרות. "בוש והכלם!" קרא אליו הזקן בחמת זעם, "פיצד מלאך לבד להשאיר לאנחות את אשתך כעגונה ואת בניך פיתומים?" מהר ושוב אל ביתך". הפחזה נשנה כמה פעמים, עד שבאחת הפעמים איש הזקן להפך אותו לגל של עצמות, וחיים חיקל המבהל נפרד מבעל הבית פשפניו מועדות לעירת מגוריו. הפילה בו הגיע למחוז חפצו, היה ליל חרף סגירי ופשכנס חיים חיקל אל העירה, היה פלו רטב עד לשד עצמותיו. רק מבית אחד נצנץ אור חלש והוא הלך בעקבות האור, הישר אל ביתו שלו. כשנכנס, זכה מיד את המנוחה העתיקה שירש מאביו, ובני ביתו הכירו את אביהם ששב אליהם עם ההגורי תשובה. לאחר ימים אחדים נסע חיים חיקל לשינובה, וכשנכנס אל הקדש פנימה וראה את פני הרבי, חורו פניו וכמעט שנפל בעלפון. "זהו האיש שצוה עלי לחזור הביתה", אמר בקול חלוש, והרבי הורה לו דרך תשובה. ומאז, מדי שנה ביום השמיני של חגבה, היה חיים חיקל עורך סעדת הודאה בביתו, כששמונת הנרות דולקים במנוחה העתיקה ואור יקרות זורח בעיני בני הבית.

משבח

השמש בבית הפנסת של רבי יהודה אסאד, היה איש תמים ופשוט, אך ירא שמים מרבים. מדי יום, בשעה שהיה מעלה את נרות בית הפנסת, היה מתאזר באבנט. מכיון את עצמו לקיים את הנאמר "על-כן בארים כבודו" ומדליק את הנרות בהדרגת קדש. מדי יום חזר המחזה ונשנה מחדש, כאלו זו הפעם הראשונה שהוא מדליק את הנרות, וצבור הנאספים היה מתפעל למראה גדל תמימותו. פעם הודפסו הקצב המקומי לבית הפנסת בשעה שהשמש הדליק את הנרות, וכשראה את ההדלקה הנלהבת שלו התלהט לבו ובקש לרפש מקו את זכות הדלקת הנרות, כשהוא מציע לו סכום גדול בתמורה. תחלה סרב השמש להעתר לבקשתו של הקצב, אולם הלה לא הרפה מקו ומדי יום חזר והפציר בו לערוך עמו את העסקה. כשבגרו שדוליו של הקצב, פנה השמש לרבי יהודה ובקש לשמע את עצהו בענין, והרב הציע לו להסכים לבקשתו של הקצב. בתמורה לתשלום של זהוב אחד מדי יום. "אבל", הוסיף רבי יהודה ואמר, "אל תשמש בכסף זה, אלא הנח אותו בצד למשמרת". היתה ההזרחה קשה לו לשמש, שכן מחבב היה את מצות ההדלקה מאד, אולם בתמימותו קבל את דברי הרב והעסקה נחתמה בין הצדדים. מדי יום, היה השמש משלש את הזהוב שקבל מהקצב בתוך קצב נעולה שהכין לשם כך. עד שבמשך הזמן התקצב בקפה סכום גדול מאד. עברה תקופה ארוכה ובתו של הקצב הגיעה הפרקה, אלא שלא היה בידו פרוטה להוצאות נדירות. פנה הקצב אל הרב וספר לו על עניו הגדול, והרב מרר לזמן לפניו את השמש התמים ובקש ממנו לפתח את הקפה בה אגר את הכסף שקבל מהקצב, ולהעניק לקצב את כל הסכום שבו. שוב עמד השמש בנסיון הגדול, ובתמימותו הגדולה ובמדותיו הנאצלות אץ לביתו והביא עמו את הקפה הכבדה שהיתה מלאה עד תמה בזהובים רבים. "מעיד אני עלי שמים וארץ", ספר לימים רבי יהודה אסאד בעצמו, "כי בקפה היה הסכום הדרוש לנתינתה של בת הקצב. בדייק רב, זהוב אחד לא היה חסר ולא היה יתר על המדה".

מטעם

והיו לעבד את עבדת אהל מועד (במדבר י. ה.)

שתי התבות מטעמות בזה אחר זה בטעם קצה גדול, כי רמז יש באן להדגשה יתרה שיהיו העגלות והבקר מוכנים לעבודה, כפי שאמרו במדרש שאמר הקב"ה למשה, והיו לעבד את עבודת אהל מועד, נתן להם הוי"ה שיהיו קיימים לעולם, ונהלקו החכמים שם במדרש, אם הקרבו השורים בגלגל, בגיב ובגבעון, או בבית המקדש. (דיוקים על התורה)

נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום (שם י. ט.)

בטעמי קדמא ואזלא רביעי, כדי לרמז שהנשיא הראשון שהקדים ויבא להקריב את קרבנותיו, היה יהודה שהוא השבט הרביעי. והתבות שלאחר מכן בטעמי מהפך פשוט קטן, שבימים השני לא הקריב נשיא שבט ראובן שהיה הבכור, אלא נשיא שבט יששכר, דהיינו שנהפך הדבר הפשוט ונזקף הנשיא הקטן להקריב אחר יהודה. (בר תמיד)

ולזבח השלמים בקר שנים (שם י. ט.)

בטעמי מנח זרקא מנח סגל, שהם טעמי שמחה ונגינים בקול רם, מפני שתבות אלו מרמזות על התורה שבכתב ושבועל פה, שכן בתורה שבכתב כ"ד ספרים, והמשהנה מתחילה באות מ"ם ומסתימת במ"ם והן יחד שמונים, ונתנו לכ"ו דורות, ויחיד הן ק"ל, ושני בקר מרמזים לשתי התורות, ולכן נתינתם בשמחת התורה. (מלבוס לשבת)

מדגש

רבים מחליפים ומשתבשים בלשונם ובכתיבתם 'פח שמן' במקום 'פח שמן'. הפח בחי"ת גרזנית משמעותו לוח מתכת דק, כפי שנאמר בקרב "ועשו אתם רקעי פחים", וכן מלכדת "פח יקושי". משם השאלה המלה למנון של כלי קבול, כגון פח אשפה שחיים חמטט ואינו עשוי ממתכת. פח כ"ף הוא כד קטן והוא מזכר בהמלכת המלכים "ולקחת פד"ה שמן". גם בצורת הרבים יש שבט נפוץ ורבים אומרים 'פכים' קטנים במקום פחים. קטנים בדגש, בעקר בהקשר ליעקב אבינו ששכח אותם, והדבר נובע מרובו של פחים. בבטוי פכים קטנים משתמשים גם במובן של דברים של מדרגה וקלייגרה. יש אומרים ששרש הפח מפכה מים וימים מפכים, שכן כשיוצקים שמן מתוך פח נשמע קול המזכיר את הפכה, וכך גם שרש המלה בקבוק שקול זה נוצר מפסיכת מים.

ממלה

רבי עמרם בלום מחוסט, נודע בפקחותו ובאמרותיו השנונות. פעם דבר אודות המנהג שבקהלות הגולה להעניק לרב ולתלמידי חכמים מעות הנקה, והסביר בצחות את מקור המנהג: "בימות השנה, נותנים בעלי הבתים צדקה לעניים, כי הוששים הם שאם לא יתנו להם, יחפזו בניהם לחיות עניים כמותם. אבל לתלמידי חכמים אינם נותנים צדקה, מפני שבטוהים הם שלא 'עשנו' בבנים לתלמידי חכמים. אך מפיון שבחנה אמרו חז"ל שהזהיר גבר הנקה זכה לבנים לתלמידי חכמים, ממהרים הם להעניק ממון לרבנים ולתלמידי חכמים, כדי ש'יש' וישמרו מצד זה..."

ה"דברי חיים" מצנו היה ידוע במדת הצדקה הגדולה שלו, והיה מפזר את כל מעותיו לעניים. מדי פעם, היה נוטל הלואה מאנשים בעלי יכלת, ובתור משכון היה מפקיד בידם את אחד מחפצי הערך שבביתו, כגון מנורת הנרות של הנקה, וכשהתקרבו ימי הנקה, היה לווה כסף מאחרים ופודה את המנורה. שנה אחת, התקרבו ימי הנקה ובידו לא היה הסכום הדרוש כדי לפדות את המנורה, ואף לא מצא ממי ללוות את הסכום הדרוש, שכן היה כבר חייב לכל מכיריו סכומים גדולים שפזר לצדקה במסירות של ממש. הפציר הרבי בנכדיו שיצאו להתפסק על דלתי נדיבים וינסו לקחת מהם הלואות לנאלת המנורה, אלא שבקשו לא התמלא ים כלם טענו שחוששים הם שמא לא יהיה בידו לפרע להם. התרעם רבי חיים עליהם ואמר: "אין דבר, עוד תראו שבחנה תהיה לי מנורה מהדרת למנורה". ימי הנקה התקרבו וקבא, וכמה ממעריציו של ה"דברי חיים" התאמצו מעל לבחזותיהם ופדו את המנורה, אולם הרבי מאן להשתמש בה שכן סמוך ובטוח היה שמן השמים יזמנו לו מנורה אחרת למנורה. לילי הנקה, עמד ה"דברי חיים" ועסק בהכנות להדלקה והתכונן בסלודיו למנורה עד שעה מאחרת. בינתיים, הגיעה הרקבת לעיר צנו וממנה ירדה הנגידה המפרסמת תמ"ל מורשה, שעשיריתה היתה לאין ערוך וכך גם מעשיה הטובים, וכששמעה שרבי מצנו עדין לא הדליק נרות הנקה, הוציאה חיש מהר מאמתחתה מנורת כסף מפארת ושלחה אותה כהשננה לרבי, ואמנם בה הדליק את נרות הנקה, ויהי לפלא.

רבי שמואל הליר, רבה של צפת, היה מנצל כל רגע מזמנו הקר מפה, שכן היה עמוס בטרדות רבות כמנהיגה הראשי של צפת. בהיותו מוהל ממהרה, כפדוהו בני העיר למול את בנייהם, אולם מעולם לא היה נוהג לקטת המנורה שלאחר הקרית, מחמת שחם על זמנו היתה שבת מיד לסדר למזווי. פעם, אנה מימי הנקה, הגיע רבי שמואל לאחד מבני הכנסיות שבצפת כדי למול את אחד מילדי העיר, וכדרכו פנה לאחד הקרית לצאת מבית הפנסת. פנה אליו אחד מנכדי העדה ושאל: "מדוע גם היום ממנה הרב לנדרב? והלא ימי הנקה עתה, הנחשבים ביומי דפגרא, וכול אפוא הרב לבלות קצת עמנו בסעדה של מצוה". הנה

רבי שמואל ואמר: "הרי כבר אמרו בגמרא 'מאי חזקה? דתנו רבנן, דהינו מהי חזקה? שהרבנן, תלמידי החכמים והרבנים, תנו, צריכים ללמד ולשון, אם כך אפנה אפוא אל ביתי לקיים דברים אלו ולשון את תלמודי'..."

הושלמה הסדרה שכבשה את בתי ישראל

בפעם החמישית
להתחיל מבראשית

באחד מימי הנקה בגור, פאשר עמד ה"אמרי אמת" להדליק את המנורה, הצטופפו סביבו המוני חסידים שבאו לראות את עבודת הקדש של רבם, אך לפתע דחף מאן דהו את חברו, והלה הפיל בשנגה את המנורה עם בויכי השמן שעליה. אז פי הנוכחים באו להביט בעבודת ההדלקה, זכו בנוסף לקבל דגמה תיה של מדת הסבלנות. הרבי עמד במנוחת הנפש, מתוך שלווה ורגוע ולא הגיב על התקלה אף בשמץ של טרניה. גישולחית מהרצה, צחק בן בשנית את השמן וסדר את הפתילות מחדש, מתוך סבלנות אין קץ. ובאותה דרדת קדש פאלו עומד הוא לראשונה לפני הדלקת הנרות. הדבר הותיר חותם כל ימיה מלכות החסידים, שלמדו מקרוב מהי סבלנות וארץ רוח.

ספר מלא וגדוש בספורים, עבודות, פרפראות ומנינים מחולק לפי פרשות השבע והמועדים לעונג רוחני, חוויית ומלכה. ניתן להשיג בתיבות החפצים והמוכרות

"לא רק את הנרות, צריך האדם להדליק בימי הנקה ולהעלות בהם אש, אלא גם את עצמו, את נר נשמתו, צריך הוא להדליק בשלחבת קדש. ובמה ידליק את עצמו? בנר הנקה, בנר האמונה והבטחון". (רבי אברהם מסלונים)